

Sygn. akt I ACa 125/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 marca 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Ewa Jastrzębska (spr.)
Sędziowie :	SA Anna Bohdziewicz SO del. Marta Szczocarz-Krysiak
Protokolant :	Anna Wieczorek

po rozpoznaniu w dniu 20 marca 2013 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa R. G.

przeciwko Skarbowi Państwa - Dyrektorowi Aresztu Śledczego w (...)

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Katowicach

z dnia 29 listopada 2012 r., sygn. akt I C 761/11

1) oddala apelację;

2) zasądza od powoda na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa 120 (sto dwadzieścia) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt I ACa 125/13

UZASADNIENIE

Powód R. G. w pozwie wniesionym w dniu 25 października 2011 r. (data złożenia listu w Areszcie Śledczym w (...)) domagał się zasądzenia od Skarbu Państwa - Dyrektora Aresztu Śledczego w (...) kwoty 100.000,00 zł z ustawowymi odsetkami od dnia ogłoszenia wyroku tytułem zadośćuczynienia na podstawie art. 77 ust. 1 Konstytucji RP oraz art. 417 k.c., art. 24 k.c. i art. 448 k.c. oraz kosztów procesu.

W uzasadnieniu wskazał, że jego żądania są związane z działalnością Aresztu Śledczego w (...), powód zarzucił, że był osadzony celi o powierzchni mniejszej niż 3m⁽²⁾ na osobę, zarzucił także brak należytego wyposażenia cel,

niezabudowany kącik sanitarny, wilgotne i zagrzybione ściany, brak wentylacji w celach oraz brak warunków do higieny osobistej - prysznic raz w tygodniu. W ocenie powoda doszło do wyrządzenia mu krzywdy i szkody, za co domaga się zadośćuczynienia. W piśmie z dnia 12 listopada 2011r. (k. 9) wskazał, że żądanie obejmuje okres od grudnia 1995r. do chwili obecnej, a dokładne okresy osadzenia podał w piśmie z dnia 2 stycznia 2012r. (k. 27).

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie kosztów procesu.

Podniósł zarzut przedawnienia roszczenia obejmujący okres osadzenia powoda do dnia 16 października 2008r., a także zarzut braku bezprawności w zakresie okresu nieprzedawnionego.

Wyrokiem z dnia 29 listopada 2012r Sąd Okręgowy w Katowicach oddalił powództwo i odstąpił od obciążania powoda kosztami procesu.

W uzasadnieniu ustalił, iż powód był osadzony w Areszcie Śledczym w (...) w następujących okresach:

- od 30 października 1995r. do 23 stycznia 1997r.,
- od 2 grudnia 1997r. do 27 listopada 1998r.,
- od 30 września 1999r. do 23 marca 2000r.,
- od 10 lipca 2002r. do 12 września 2002r.,
- od 25 sierpnia 2004r. do 16 września 2004r.,
- od 23 września 2008r. do 16 października 2008r.,
- od 23 lutego 2009r. do 23 czerwca 2010r.,
- od 20 maja 2011r. do chwili obecnej.

W tym czasie okresowo przebywał w przeludnionych celach, i tak przebywał w przeludnionych celach w okresach :

- 23 luty 2009r. - 5 marca 2009r. cela nr (...) - 7 osobowa - przebywało 8 osadzonych,
- 5 marca 2009r. - 13 marca 2009r. cela nr (...) - 7 osobowa - przebywało 8 osadzonych
- cela nr (...) - 10 osobowa - przeludnienie występowało w okresach 13 marca 2009r - 20 kwietnia 2009r., 29 kwietnia 2009 - 5 maja 2009r., 12-13 maja 2009r., 21 maja - 28 maja 2009r., 12 - 23 czerwca 2009r., 27-28 czerwca 2009r., 7 lipiec 2009r., 9 lipiec - 24 sierpnia 2009r., 9 -12 października 2009r., 4 listopada - 1 grudnia 2009r., 4 grudnia 2009r. - 6 stycznia 2010r.

(dowód : notatka służbowa St. Inspektora Działu (...) Aresztu Śledczego w (...) z dnia 3 stycznia 2012r. - k. 42 -44, zeznania świadka T. G. - k.157)

W okresie objętym żądaniem pozwu, w części żądania, które nie uległo przedawnieniu Dyrektor Aresztu Śledczego w (...) wydawał zarządzenia w sprawie umieszczenia osadzonych na czas określony w warunkach, w których powierzchnia celi na jedną osobę wynosiła mniej niż 3 m⁽²⁾, a informacje o tym przedstawiał sędziemu penitencjarnemu. W grudniu 2009r. Dyrektor Aresztu Śledczego wydawał także decyzje dotyczące bezpośrednio powoda w sprawie umieszczenia go na czas określony w celi mieszkalnej o powierzchni poniżej 3m⁽²⁾ na osobę (dowód: informacje przekazywane przez Dyrekcję Aresztu Śledczego do Sędziego Penitencjarnego Sądu Okręgowego za okres od lutego 2009r. do listopada 2009r., zarządzenia Dyrektora Aresztu Śledczego, decyzje Dyrektora Aresztu Śledczego w (...) nr (...) z dnia 06.12.2009r. i nr (...) z dnia 18.12.2009r. - k. 47-57)

Wyposażenie cel mieszkalnych Aresztu Śledczego w (...) odpowiada wymogom wynikającym z rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2003r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. z 2003r., Nr 186, poz. 1820). Każdy osadzony ma osobne miejsce do spania, odpowiednie warunki higieny, dostateczny dopływ powietrza i odpowiednią do pory roku temperaturę, a także oświetlenie. Ponadto cele wyposażone są w okna, spełniające także rolę naturalnej wentylacji. W każdej celi znajduje się odpowiedni sprzęt do utrzymania czystości w celi. W poszczególnych celach Aresztu Śledczego w (...) kąpiki sanitarne są wyodrębnione od części mieszkalnej za pomocą murku do sufitu zaopatrzonego w drzwi, w 50% cel kąpiki są zabudowane murkiem do wysokości 140 cm i posiadają drzwi, w kilku celach kąpik jest zabudowany ściankami z płyt, a w miejscu drzwi zamontowana jest zasłona. Cele mieszkalne są na bieżąco remontowane i odświeżane. W pomieszczeniach bytowych jest dostęp do wody bieżącej. Osadzeni raz w tygodniu korzystają z ciepłej kąpieli. (dowód: notatka służbowa kierownika działu (...) mjr K. M. z dnia 03.01.2012r. - k. 45-46, zeznania świadka T. G. - 147).

W okresie od sierpnia do grudnia 2011r. powód przebywał w jednej celi oznaczonej numerem (...) - siedmioosobowej - z R. T., który twierdził, że przez cały ten okres liczba osadzonych wynosiła 8 osób, z wyjątkiem sytuacji, gdy był transport. Wskazał także, iż cela ta była po remoncie, a kąpik sanitarny był urządzony z blachy, jednak środki czystości były wydawane w niedostatecznej ilości. Nie miał zastrzeżeń do żywienia oraz jakości opieki medycznej. Wskazywał, że osadzeni mogli korzystać ze świetlicy oraz zajęć kulturalno - oświatowych (dowód: zeznania świadka R. T. - k. 148-149). W czasie pobytu powoda w Areszcie Śledczym w (...), w jednostce tej był także osadzony A. S., przy czym nie był pewien czy przebywał w tej samej celi co powód i nie pamiętał numeracji cel. Świadek A. S. podał, że występowało przeludnienie, bez wskazania liczby osadzonych w celach, powierzchni cel oraz okresów przeludnienia, nadto wskazał, że było zbyt mało miejsca do spożywania posiłków, twierdził że jedzenie było przeterminowane, a więźniowie je zwracali (dowód: zeznania świadka A. S. - k. 179). Zdaniem powoda w okresie 2009 - 2010r. był on osadzony w warunkach przeludnienia, przebywając w celi 10 - osobowej, w której faktycznie było osadzonych od 10 do 12 osób. Zarzucał ponadto, że kąpiki sanitarne nie były zabudowane, a w celach panowała wilgoć, zaś osadzeni w celi mieli dostęp jedynie do bieżącej zimnej wody, a ciepła kąpiel raz w tygodniu to zbyt rzadko (dowód: zeznania powoda R. G. - k.157-158). W okresie osadzenia powoda w Areszcie Śledczym w (...) od 23 lutego 2009r. do 23 czerwca 2010r. wychowawcy przeprowadzili z nim 7 rozmów, w czasie których powód nie zgłaszał żadnych problemów (dowód: kopia z akt osobowych osadzonego część (...) - k. 94#95).

Areszt Śledczy w (...) podlegał wizytacjom przeprowadzanym przez Sędziego Penitencjarnego Sądu Okręgowego w K. w okresach od 29-30 grudnia 2008r., 29 - 30 września 2009r., 10 listopada 2010r. oraz 16 listopada 2011r. W trakcie prowadzonych wizytacji nie stwierdzono uchybień, a wykonywanie tymczasowego aresztowania oraz kary pozbawienia wolności przebiegało prawidłowo, zwrócono jednak uwagę na pogarszający się stan techniczny obiektu, pomimo zabiegów podejmowanych przez kierownictwo Aresztu zmierzających do poprawy warunków socjalno - bytowych, przyznawane środki finansowe są nieadekwatne do potrzeb jednostki, która wymaga kapitalnego remontu (dowód: protokoły z wizytacji Aresztu Śledczego w (...) - karty 58-93).

Powód ma 35 lat, posiada wykształcenie podstawowe, aktualnie odbywa karę 6 lat pozbawienia wolności, lecz toczą się przeciwko niemu jeszcze dwie sprawy karne. Powód na wolności był zameldowany w mieszkaniu swojego ojca, w którym jednak nie mieszkał, ponieważ nie spełniał warunków postawionych przez ojca, jakimi były podjęcie pracy oraz zaniechanie spożywania alkoholu. Powód mieszkał w zdewastowanym lokalu znajomego, w którym tylko jedno pomieszczenie nadawało się do użytku, ponadto w lokalu nie było ciepłej wody, a ubicacja znajdowała się na korytarzu (dowód: sprawozdanie z wywiadu środowiskowego z dnia 13.06.2011r. sporządzone przez kuratora dla dorosłych Sądu Rejonowego w D. k. 97-98).

Powyższy stan faktyczny ustalono na podstawie powołanych i szczegółowo opisanych dowodów z dokumentów, zeznań świadków oraz zeznań powoda. Ustalając powyższy stan faktyczny Sąd pierwszej instancji przyjął, iż przez część okresu od 23 lutego 2009r. do 6 stycznia 2010r. powód był osadzony w warunkach przeludnienia bez zapewnienia 3m² na osobę, co wynikało, z historii rozmieszczenia powoda, nie dając w tym zakresie wiary powodowi oraz świadkom, że nieprzerwanie w okresie lat 2009 i 2010 był osadzony w warunkach przeludnienia. Okoliczności sporne

stanowiły także niewłaściwe warunki bytowe powoda osadzonego w tym areszcie, a także, że skutki niewłaściwej opieki medycznej spowodowały u powoda szkodę. Ustalając wyposażenie cel w sprzęt kwaterunkowy, zapewnienie środków higieny, jakość posiłków, możliwość regularnego korzystania z łaźni jeden raz w tygodniu, możliwość korzystania ze spacerów oraz zajęć kulturalno - oświatowych, prawidłowość procedur w zakresie opieki zdrowotnej, Sąd pierwszej instancji oparł się na dokumentach przedstawionych przez pozwanego, a to notatkach służbowych, protokołach wizytacji, a także zeznaniach świadków R. T., T. G., których prawdziwość nie została zakwestionowana.

Zdaniem sądu pierwszej instancji żądanie powoda na uwzględnienie nie zasługuje.

Żądanie za okres od 1995 r. do 16 października 2008 r. uległo, jak trafnie zarzucił pozwany przedawnieniu, dlatego też nie może zostać uwzględnione. W pozostałej, nieprzedawnionej części zdaniem sądu pierwszej instancji także na uwzględnienie nie zasługuje. Warunki w celach, w których przebywał były właściwe. Wprawdzie okresowo przebywał w celach przeludnionych, jednakże nie wykazał powodu aby istotnie została mu wyrządzona przez to szkoda lub krzywda, nie można więc przyjąć aby pozwany swoim działaniem naruszył dobra osobiste powoda. Zatem sąd pierwszej instancji powództwo oddalił. O kosztach orzekł na mocy art. 102 kpc.

Od wyroku tego wniósł apelację powód. Domagał się uchylenia wyroku, ponownego rozpatrzenia sprawy i uwzględnienia powództwa. Zarzucił, iż sąd nie ustanowił mu adwokata z urzędu, mimo, że nie zna się na prawie, przebywał w warunkach przeludnienia, a jego koledzy z celi otrzymali zadośćuczynienie.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja powoda zasadna nie jest i skutku odnieść nie może. Wbrew zarzutom skarżącego sąd pierwszej instancji nie naruszył prawa procesowego w stopniu mającym wpływ na wynik sprawy, ustalił prawidłowy stan faktyczny, wszechstronnie rozważył zebrany w sprawie materiał dowodowy, dokonując jego oceny, w szczególności zeznań świadków i złożonych dokumentów nie przekroczył zasady swobodnej oceny dowodów, nie naruszył także prawa materialnego. Trafnie przyjął, że zebrany w sprawie materiał dowodowy nie daje podstaw do przyjęcia aby pozwany bezprawnym działaniem naruszył dobra osobiste powoda w stopniu uzasadniającym przyznanie mu zadośćuczynienia.

Chybione są zarzuty powoda, że sąd błędnie nie przyznał mu adwokata z urzędu. Wniosek powoda o ustanowienie mu adwokata z urzędu został bowiem przez sąd pierwszej instancji prawomocnie oddalony. W uzasadnieniu swej decyzji wskazał sąd, że udział adwokata w sprawie nie jest potrzebny, treść pism składanych przez powoda wskazuje, że powód nie jest osobą nieporadną, potrafi samodzielnie formułować pisma procesowe, składać wnioski dowodowe, wnosić odwołania, sam fakt, że przebywa w areszcie śledczym nie jest wystarczającą przesłanką do ustanowienia powodowi adwokata z urzędu. Kolejny wniosek oparty na tej samej podstawie został odrzucony na mocy art. 117² kpc.

Wbrew zarzutom skarżącego podziela Sąd Apelacyjny poczynione przez sąd pierwszej instancji ustalenia faktyczne. Sąd pierwszej instancji dokonując ustaleń wskazał w uzasadnieniu wyroku szczegółowo jakie okoliczności na podstawie jakich dowodów ustalił. Prawidłowo, wbrew zarzutom skarżącego przyjął, iż jedynie przez część okresu od 23 lutego 2009r. do 6 stycznia 2010r., szczegółowo wskazaną w uzasadnieniu powód był osadzony w warunkach przeludnienia bez zapewnienia 3m² na osobę, co wynikało, z historii rozmieszczenia powoda, trafnie nie dając w tym zakresie wiary powodowi oraz świadkom, że nieprzerwanie w okresie lat 2009 i 2010 był osadzony w warunkach przeludnienia. Prawidłowo, wbrew zarzutom powoda są także ustalenia dotyczące warunków panujących w pozwanym areszcie. Ustalając wyposażenie cel w sprzęt kwaterunkowy, zapewnienie środków higieny, jakość posiłków, możliwość regularnego korzystania z łaźni jeden raz w tygodniu, możliwość korzystania ze spacerów oraz zajęć kulturalno - oświatowych, prawidłowość procedur w zakresie opieki zdrowotnej, Sąd pierwszej instancji trafnie oparł się na dokumentach przedstawionych przez pozwanego, a to notatkach służbowych, protokołach wizytacji, a także zeznaniach świadków R. T., T. G., których prawdziwość nie została zakwestionowana. Podzielić zatem należy, wbrew zarzutom skarżącego wnioski wyciągnięte z tych ustaleń przez sąd pierwszej instancji, a mianowicie, że powód okresowo przebywał w celach przeludnionych, przy czym nie były to okresy długie, a przeludnienie nie było znaczne, natomiast warunki odbywania kary pozbawienia wolności były dobre.

Trafnie, wbrew zarzutom skarżącego przyjął sąd pierwszej instancji, iż żądanie powoda za okres od 1995r. do 16 października 2008r. uległo przedawnieniu.

Zgodnie bowiem z art. 442¹ kc roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym ulega przedawnieniu z upływem lat trzech od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i osobie zobowiązanej do jej naprawienia. Trafnie w tym stanie rzeczy przyjął sąd pierwszej instancji, iż powód musiał wiedzieć i o szkodzie i o osobie zobowiązanej do jej naprawienia w chwili gdy tej szkody doznawał. Powód swe żądania opierał na twierdzeniu, iż doświadczał dyskomfortu, niehumanitarnego i wręcz niehumanitarnego traktowania. Musiał zatem mieć świadomość negatywnych odczuć w chwili gdy ich doznawał, a nie dopiero w chwili gdy wniósł pozew. Musiał też mieć świadomość kogo obciąża odpowiedzialnością za swe negatywne odczucia. Nadto nic nie zmieniło się w sytuacji powoda, pozew w niniejszej sprawie wniósł nadal przebywając w pozwanym areszcie. Brak jest też podstaw do zastosowania art. 5 kc i nieuwzględnienia zarzutu przedawnienia.

Wbrew zarzutom skarżącego zebrany w sprawie materiał dowodowy nie dawał sądowi pierwszej instancji podstaw do ustalenia, że podczas pobytu w pozwanym areszcie zostały naruszone dobra osobiste powoda w stopniu uzasadniającym przyznanie mu zadośćuczynienia.

Wskazać przy tym trzeba, iż samo ewentualne stwierdzenie bezprawności działania pozwanego nie może odnieść skutku w postaci uwzględnienia powództwa albowiem do powstania roszczeń określonych w art. 24 kc nie jest wystarczające jedynie ustalenie, że działanie sprawcy było bezprawne, konieczne jest także wystąpienie skutku takiego działania w postaci naruszenia dobra osobistego, a powód w ocenie Sądu Apelacyjnego, wbrew ustaleniom sądu pierwszej instancji nie wykazał aby pozwany swym bezprawnym działaniem istotnie naruszył jego dobra osobiste w stopniu uzasadniającym przyznanie mu zadośćuczynienia.

Stanowisko takie wyraził Sąd Najwyższy m.in. w wyroku z dnia 7.04 2009r., sygn. IP K 210/08 (zam. M.P.Pr. 2009/12/642), w którym stwierdził, iż do powstania roszczeń określonych w art. 24 kc nie jest wystarczająca sama bezprawność działania sprawcy. Niezbędny jest także skutek tego działania w postaci naruszenia jednego z dóbr osobistych, o których mowa w art. 23 kc – i takie stanowisko Sąd Apelacyjny w tym składzie podziela. To na powodzie spoczywa z mocy art. 6 kc ciężar udowodnienia, że swym bezprawnym działaniem pozwany istotnie naruszył jego dobra osobiste i jakie. Art. 24 § 1 k.c. stwarza bowiem jedynie domniemanie działania sprawcy naruszenia dobrego imienia w sposób bezprawny. Na tym, którego dobro zostało naruszone ciąży jednakże obowiązek wykazania, że zachowanie określonej osoby naruszyło jej dobro osobiste (patrz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30.11.2007r., IVCSK 310/07 niepubl.). Zatem sam fakt, że w pozwanym areszcie okresowo panowało przeludnienie i to w niewielkim stopniu nie może być podstawą uwzględnienia powództwa.

Wprawdzie Sąd Apelacyjny w tym składzie podziela stanowisko wyrażone przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 02.10. 2007r., II CSK 269/07 (niepubl.), - iż przesłanką odpowiedzialności odszkodowawczej na podstawie art. 417 k.c. jest szkoda w rozumieniu art. 361 § 2 k.c. i może też być zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę w przypadkach wskazanych w art. 445 i 448 kc, a prawo do godnego odbywania kary pozbawienia wolności niewątpliwie należy zaliczyć do katalogu dóbr osobistych podlegających ochronie jednakże - jednakże w tym stanie rzeczy powód nie wykazał, że bezprawne działanie pozwanego naruszyło jego dobra osobiste w stopniu uzasadniającym przyznanie mu zadośćuczynienia. Nie wykazał, że bezprawne działania pozwanego spowodowały po jego stronie krzywdę w rozumieniu art. 448 kc. Brak bowiem w zebranych w sprawie materiale dowodowym podstaw do przyjęcia aby istotnie powód był traktowany w sposób niehumanitarny, a warunki panujące w zakładach karnych mogły być odbierane przez pozwanego jako tortura. Nie można bowiem warunków panujących w zakładach karnych oceniać w oderwaniu od przeciętnych warunków życia całego społeczeństwa, w szczególności warunków panujących w szpitalach, domach dziecka, zakładach pomocy społecznej. Nadto warunki te odpowiadały wymogom wynikającym z rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2003r. w sprawie warunków bytowych osób osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. z 2003r., Nr 186, poz. 1820). Nie bez znaczenia jest porównanie warunków panujących w pozwanym areszcie, z warunkami, w których powód przebywał na wolności wskazanymi opinii kuratora.

Podkreślić także trzeba, iż przy ocenie rozmiaru krzywdy wskazywanej przez skarżącego trzeba mieć na uwadze, że pozwany odbywa karę pozbawienia wolności, a odbywanie kary pozbawienia wolności nieuchronnie wiąże się z dolegliwościami, gdyż kara pozbawienia wolności ma także funkcję represyjną, a o doznaniu krzywdy można mówić tylko w wypadku, gdy wykonywanie kary pozbawienia wolności prowadzi do większego ograniczenia praw człowieka i jego godności, niż to wynika z zadań ochronnych i celu zastosowanego środka.

Tymczasem stan faktyczny niniejszej sprawy nie daje podstaw do przyjęcia, że istotnie warunki panujące w areszcie śledczym prowadziły do większego ograniczenia praw powoda niż wynika to z zadań ochronnych i celu kary pozbawienia wolności. Reasumując wbrew stanowisku sądu pierwszej instancji w ocenie Sądu Apelacyjnego w tym stanie rzeczy brak było podstaw do przyjęcia, że pozwany swym bezprawnym działaniem naruszył dobra osobiste powoda w stopniu uzasadniającym przyznanie mu zadośćuczynienia. Tym bardziej nie było podstaw do przyjęcia, iż powodowi należne jest z tego tytułu odszkodowanie. Reasumując zaskarżony wyrok jest trafny, a apelację jako pozbawioną uzasadnionych podstaw należało oddalić na mocy art. 385 kpc .

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na mocy art. 98 kpc. Nie znalazł Sąd Apelacyjny podstaw do zastosowania art. 102 kpc. Sąd pierwszej instancji nie obciążył powoda kosztami postępowania za I-szą instancję. Powód wiedział jakimi motywami kierował się sąd pierwszej instancji oddalając powództwo. Wnosząc apelację musiał liczyć się z możliwością przegrania procesu i zwrotu kosztów zastępstwa procesowego stronie przeciwnej, która koszty takie poniosła, sama bowiem trudna sytuacja materialna strony, czy też fakt, że odbywa on karę pozbawienia wolności nie jest zdaniem Sądu Apelacyjnego w tym stanie rzeczy wystarczającą podstawą do zastosowania art. 102 kpc.